

**Карпатський національний
університет імені Василя Стефаника
Навчально-науковий юридичний інститут**

**Затверджено на засіданні кафедри теорії
та історії держави і права
Навчально-наукового Юридичного інституту.**

Протокол № 1 від 26 серпня 2025 р.

зав. кафедрою

Адамович С.В.

ВИБОРЧИЙ ПРОЦЕС

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ

вибіркової навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Освітня програма «Право»

Спеціальність D8 Право

Галузь знань D Бізнес, адміністрування та право

Змістовий модуль 1. Загальнотеоретичні знання про виборчий процес

Сутність сучасних політичних виборів. Поняття виборчого права як основа проведення виборів.

Поняття виборів. Рівні виборів. Демократичні норми проведення сучасних виборів. Мета та функції виборів в умовах тоталітарної політичної системи. Вибори в авторитарних та суспільствах перехідного типу. Вибори та голосування як способи здійснення народовладдя в історичній ретроспективі. Виникнення парламентаризму. Станово-представницька демократія. Втілення ідеї про права людини у внутрішньому законодавстві під час буржуазних революцій в Англії, Франції, США. Вітчизняний виборчий досвід. Політичні вибори в політичній практиці сучасної України.

Вузьке та широке визначення поняття «виборче право». Принципи сучасного виборчого права. Принцип всезагальності, прямих, таємних і рівних виборів. Активне та пасивне виборче право.

Історія боротьби за впровадження всезагального виборчого права. Філософсько-політичні концепції обґрунтування всезагального виборчого права. Боротьба за жіночі виборчі права. Боротьба за скасування кольорових та молодіжних виборчих цензів в Європі та США.

Основні різновиди сучасних та історичних виборчих цензів. Віковий ценз, ценз недієздатності та моральний ценз. Основні групи обмежень виборчого права XIX-XX ст. Майнові, вікові, професійні, освітні, релігійні та міграційні виборчі обмеження.

Загальна характеристика виборчих систем. Виборча система сучасної України

Вузьке, нормативно-правове та широке розуміння поняття «виборча система». Виборча система як принцип переведення голосів виборців у депутатські мандати. Виборча система, як сукупність процесуально-правових норм, що регулюють вибори. Виборча система, як сукупність електоральних взаємовідносин.

Поняття «виборча квота». Методи обчислення виборчої квоти. Історичні типи виборчих систем. Куріальна виборча система. Застосування куріальної виборчої системи в Австро-Угорщині, Російській імперії та СРСР. Система голосу, що передається. Ефективність виборчих систем.

Поняття «мажоритарна» виборча система. Основні різновиди мажоритарних виборчих систем. Система альтернативного голосування. Поняття «напівпропорційна» виборча система. Позитиви та недоліки «напівпропорційних» виборчих систем. Система обмеженого голосування. Система єдиного голосу, що не передається. Система кумулятивного голосування. Система «балів».

Різновиди пропорційних виборчих систем. Критерії типології пропорційних виборчих систем. Системи повного та обмеженого пропорційного представництва. Системи з жорсткими, напівжорсткими та м'якими списками. Панашування та рейтингове голосування. Виборча квота як критерій класифікації пропорційних виборчих систем.

Сутність змішаної виборчої системи. Виникнення змішаних виборчих систем. Варіанти застосування змішаної виборчої системи. Позитиви та недоліки змішаних виборчих систем. Типологія змішаних виборчих систем.

Референдуми в системі представницької демократії

Демократія участі та її форми. Політичні наслідки референдумів. Практика референдумів в Україні. Законодавство України про всеукраїнський референдум. Пряма (безпосередня) демократія. Референдум. Обов'язкові (облігаторні) та факультативні референдуми. Ратифікаційні та консультативні референдуми. Прогегемонічні та антигегемонічні

референдуми. Плебісцит. Народна ініціатива, народне вето. Всеукраїнський, республіканський та місцеві референдуми. Партиципаторне бюджетування.

Підготовчий етап виборчого процесу

Стадії виборчого процесу. Його суб'єкти та об'єкти. Система територіальної організації виборів. Повноваження виборчих комісій. Центральна виборча комісія. Способи формування списків виборців. Зміст та вигляд виборчих бюлетенів. Порядок утворення виборчого блоку. Формування виборчого фонду та використання його коштів. Строки проведення передвиборної агітації. Загальний порядок висування кандидатів у депутати, кандидатів на посаду сільського, селищного, міського голови. Умови реєстрації кандидатів у депутати. Активне й пасивне виборче право під час виборів. Скасування рішення про реєстрацію кандидата в депутати, кандидата на посаду сільського, селищного, міського голови.

Змістовий модуль 2. Виборчий процес в Україні.

Виборча кампанія: поняття, етапи, ресурси. Выбори президента України народних депутатів, міських та селищних голів та депутатів місцевих рад: поняття, етапи, ресурси

Поняття виборчої кампанії. Інформаційно-аналітична робота при підготовці виборчої кампанії. Організаційне та фінансове забезпечення виборчих кампаній. Політичні партії на виборах. Функції політичних партій. Завдання політичних партій і суспільно-політичних об'єднань на виборах. Основні партії, ідеологічні течії. Основи партійної участі у виборчих кампаніях. Основні засади виборів Президента України. Виборчі комісії. Виборчі фонди. Реєстрація. Інформаційне забезпечення виборів. Гарантії діяльності. Виборчий бюлетень. Проведення голосування та підрахунок голосів. Повторні та позачергові вибори. Проведення голосування, визначення результатів виборів народних депутатів України. Територіальна організація виборів (єдиний загальнодержавний багатомандатний округ; виборчі регіони; територіальні округи; виборчі дільниці), виборчі комісії (Центральна виборча комісія; окружні виборчі комісії; дільничні виборчі комісії). Фінансування виборів народних депутатів. Висування і реєстрація кандидатів в народні депутати (загальнодержавний та регіональний виборчий список, гендерне співвідношення), скасування реєстрації, гарантії діяльності; проведення голосування та підрахунок голосів. Виборча квота, визначення народних депутатів України, обраних у виборчому регіоні. Загальні положення місцевих виборів (мажоритарка до 10 тисяч населення та вибори голів громад, і система пропорційного представництва за відкритими виборчими списками; територіальна організація та виборчі комісії; висування та реєстрація; проведення голосування та підрахунок голосів).

Форми і види передвиборної агітації

Строки, форми і умови проведення передвиборної агітації. Основні принципи проведення політичної агітації. Типи передвиборчих заходів. Проведення публічних заходів для ведення передвиборної агітації. Виготовлення і порядок розміщення друкованих інформаційних та агітаційних матеріалів. Порядок використання електронних (аудіовізуальних) ЗМІ. Обмеження щодо ведення передвиборної агітації. Права офіційних спостерігачів під час виборів. Обмеження щодо ведення передвиборної агітації. Порушення на етапі передвиборної агітації. Офіційні спостерігачі.

Підготовка та проведення голосування.

Підготовка приміщення для голосування. Виборчі бюлетені. Організація і порядок голосування. Порядок організації голосування за межами приміщення для голосування.

Порядок підрахунку голосів виборців на виборчій дільниці. Визнання дільничною виборчою комісією голосування на виборчій дільниці недійсним. Порядок транспортування і передачі документів до територіальної виборчої комісії. Встановлення результатів виборів. Проведення повторного голосування. Офіційне оприлюднення результатів виборів. Способи голосування. Загальні вимоги до підрахунку голосів. Послідовність підрахунку голосів. Контроль за дотриманням виборчого законодавства. Заміщення депутатів, позачергові, повторні, проміжні, додаткові та перші місцеві вибори.

Оскарження рішень, дій чи бездіяльності, що стосуються виборів

Оскарження рішень, дій чи бездіяльності, що стосуються результатів виборів. Строки оскарження. Форма і зміст скарги. Порядок і строки розгляду скарг. Докази. Рішення за результатом розгляду скарги. Виборчо-правові спори. Відповідальність за виборчі правопорушення. Визнання виборів недійсними. Повторні вибори. Вибори депутатів рад та міських, селищних, сільських голів замість тих, які вибули. Зберігання виборчої та іншої документації і матеріальних цінностей.